

De Goddelijke Komēdie van de Italiaanse dichter Dante Alighieri is een klassiek werk dat al honderden jaren lang mensen inspireert. Het biedt verrassende mogelijkheden om met een andere bril naar Nederlandse landschappen te kijken. Dat was dan ook de uitdaging voor de drie sprekers tijdens het debat dat Landwerk over Dante's landschappen organiseerde. In hoeverre kan Dante ons helpen in de discussie over landschappelijke kwaliteit?

Dante in het landschapsdebat

Cees Lever, directeur Platteland van het ministerie van LNV, deed een eerste poging met veel mooie plaatjes. Eerst de prachtige plaatjes, de oer-Hollandse mooie landschappen. Maar ook de Westergasfabriek als voorbeeld van hoe mensen in staat zijn geweest om aan een dergelijk vervallen terrein echt nieuwe kwaliteiten toe te voegen. Dat roept meteen de vraag op wat nu eigenlijk mooi is. Kunnen we daar iets over zeggen? Mooi zijn, heeft volgens Lever, vooral te maken met wat we weten van een gebied. Ook een ogenschijnlijk lelijke kas kan heel mooi gevonden worden door mensen die het verhaal van die plek, die kas kennen. 'Wij als ministerie gaan in ieder geval niet voorschrijven wat mooi is en wat lelijk. We hebben twintig Nationale Landschappen aangewezen en we zetten ons er voor in, dat daar de mensen hun landschap kunnen bewaren of kunnen ontwikkelen wat zij zelf mooi vinden. Waarvan zij zelf denken dat het goed is. We moeten geloven in de mogelijkheden van de traditie die wij hebben om van ons land iets moois te maken. We kunnen dat nog steeds en dus moeten we het vooral blijven doen. En dat is meer dan alles maar weer landschappelijk inpassen. Want dat is alleen maar wegstoppen van lelijke zaken die eigenlijk gewoon mooi hadden moeten zijn.'

Boeren laten spelen

Jaap Dirkmaat van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap presenteerde een duidelijk andere visie op landschappelijke kwaliteit. Wat hem betreft is het heel duidelijk dat boeren altijd het landschap hebben bepaald. Dat heeft een prachtig, organisch zeer biodivers landschap opgeleverd. Totdat anderen zich ermee gingen bemoeien en bijvoorbeeld schaalvergroting en productie-

verhoging voorschreven. Vanaf dat moment had de boer geen andere keus meer: het was immers niet meer te betalen om dat eeuwenoude cultuurlandschap in stand te houden, zoals hij altijd had gedaan. In de tweede helft van de vorige eeuw is daardoor enorm veel oud cultuurlandschap verloren gegaan. Maar gelukkig, er zijn genoeg mogelijkheden om Nederland weer mooi te maken: boeren moeten weer mogen spelen met hun landschap. Laat ze maar gaan en dan wordt het vanzelf weer streekeigen. Dan wordt het vanzelf wel weer mooi, meent Dirkmaat.

Behoud in ontwikkeling

Voor Guus Borger, hoogleraar historische geografie, is de centrale opgave te zoeken naar de toekomst van het verleden. Tot aan de Tweede Wereldoorlog heeft Europa altijd de wereld gedomineerd. De oorlog was dermate traumatiserend dat men collectief de band met het verleden heeft willen doorsnijden. Dat uitte zich ook in de landinrichting. Dat was volgens Borger een heel bewuste keus om de band met het verleden door te knippen. Pas dertig jaar later komt weer de herwaardering van het oude cultuurlandschap terug. 'Zelf pleitte ik in die tijd voor behoud in ontwikkeling en dat is later tot mijn spijt omgezet in de Belvedere-filosofie tot behoud door ontwikkeling. Ik denk dat we met de behoud-door-ontwikkelingsaanpak te veel gaan weggooien. En er is al zo veel weg. Als je kijkt wat er auto-noom op ons afkomt, stemt me dat nog somberder. De schaalvergroting zet door, de bedrijven worden steeds groter, het vervoer wordt steeds intensiever. Wie denkt daar over na? Wie denkt erover na hoe we willen dat die grote bedrijven eruit komen zien? Waar ze moeten komen staan? De oude

infrastructuur en de oude landbouwstructuren zullen zondermeer verdwijnen als we geen plan hebben om de nieuwe ontwikkelingen in banen te leiden. De grote opgave is dat we in staat moeten zijn om te zeggen: dit willen we wel en dit willen we niet. In de Nationale Landschappen denk ik dat we goed bezig zijn door te stellen dat we daar zo traag mogelijk nieuwe ontwikkelingen toestaan.'

Deltaplan

De discussie met de zaal scherpt de gezichtspunten van de sprekers nog verder aan. Natuurlijk, het geld. Er is een deltaplan nodig om het Nederlandse landschap te redden, meent Dirkmaat. Maar wie moet dat landschap van Dirkmaat gaan betalen? En hoe zit dat dan met de regels uit Brussel? Of is het misschien vooral toch een kwestie van liefde? Zonder liefde voor een landschap zal niemand ervoor gaan en zal niemand er ook voor willen betalen. Er moet een vuurtje gaan branden bij mensen. Bij de grote gemeenten wil dat nog wel eens gaan wakkeren en komen er goede en mooie ideeën naar buiten die het landschap verbeteren. Maar bij de kleinere gemeenten is landschap toch nog steeds een stiefkindje en is er te weinig liefde voor het landschap. En daar komt dan Dante weer om de hoek: zonder liefde voor het landschap zal het gedoemd zijn te verdwijnen.

Geert van Duinhoven